

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (drugo vijeće)

21. studenoga 2013.*

„Državne potpore – Članci 107. UFEU-a i 108. UFEU-a – Prednosti koje javno poduzeće operator zračne luke dodjeljuje niskobudžetnoj zrakoplovnoj kompaniji – Odluka o pokretanju formalnog istražnog postupka u vezi s tom mjerom – Obveza sudova država članica da postupe sukladno ocjeni Komisije danoj u ovoj odluci o postojanju potpore“

U predmetu C-284/12,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Oberlandesgericht Koblenz (Njemačka), odlukom od 30. svibnja 2012., koju je Sud zaprimio 7. lipnja 2012., u postupku

Deutsche Lufthansa AG

protiv

Flughafen Frankfurt-Hahn GmbH,

uz sudjelovanje:

Ryanair Ltd,

SUD (drugo vijeće),

u sastavu: R. Silva de Lapuerta, predsjednica vijeća, J. L. da Cruz Vilaça, G. Arestis, J.-C. Bonichot i A. Arabadjiev (izvjestitelj), suci,

nezavisni odvjetnik: P. Mengozzi,

tajnik: K. Malacek, administrator,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 11. travnja 2013.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za Deutsche Lufthansa AG, A. Martin-Ehlers, *Rechtsanwalt*,
- za Flughafen Frankfurt-Hahn GmbH, T. Müller-Heidelberg, *Rechtsanwalt*,
- za Ryanair Ltd, G. Berrisch, *Rechtsanwalt*,
- za njemačku vladu, T. Henze i K. Petersen, u svojstvu agenata,

* Jezik postupka: njemački

— za belgijsku vladu, T. Materne i J.-C. Halleux, u svojstvu agenata, uz asistenciju A. Lepière, *avocate*,
— za nizozemsku vladu, M. Noort i C. Wissels, u svojstvu agenata,
— za poljsku vladu, B. Majczyna i M. Szpunar, u svojstvu agenata,
— za Europsku komisiju, V. Di Bucci i T. Maxian Rusche, u svojstvu agenata,
saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 27. lipnja 2013.,
donosi sljedeću

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 107. UFEU-a i 108. UFEU-a.
- 2 Zahtjev je upućen u okviru spora između Deutsche Lufthansa AG (u daljnjem tekstu: Lufthansa) i Flughafen Frankfurt-Hahn GmbH (u daljnjem tekstu: FFH), operatora zračne luke Frankfurt-Hahn (Njemačka), u vezi s prestankom i povratom državnih potpora koje je FFH dodijelio Ryanair Ltd-u (u daljnjem tekstu: Ryanair).

Pravni okvir

- 3 Članak 3. Uredbe Vijeća (EZ) br. 659/1999 od 22. ožujka 1999. o utvrđivanju detaljnih pravila primjene članka [108. UFEU-a] (SL L 83, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 4., str. 16.) naslovljen „Klauzula o mirovanju” glasi kako slijedi:

„Potpora koja podliježe obvezi prijave u skladu s člankom 2. stavkom 1., ne smije stupiti na snagu prije nego što Komisija donese, ili se smatra da je donijela, odluku kojom se odobrava ta potpora.”

- 4 Članak 4. ove uredbe naslovljen „Prethodno ispitivanje prijave i odluka Komisije” u svojim stavcima 2. do 4. predviđa:

„2. U slučaju kada slijedom prethodnog ispitivanja Komisija ustanovi da prijavljena mjera ne predstavlja potporu, takav nalaz bilježi u obliku odluke.

3. U slučaju kada Komisija, nakon prethodnog ispitivanja ustanovi da ne postoje nikakve sumnje u pogledu sukladnosti prijavljene mjere s načelima zajedničkog tržišta u onoj mjeri u kojoj je to obuhvaćeno člankom [107. stavkom 1. UFEU-a], ona donosi odluku kojom se utvrđuje da je predmetna mjera u skladu s načelima zajedničkog tržišta [...]

4. U slučaju kada Komisija, nakon prethodnog ispitivanja, ustanovi da postoje sumnje u pogledu sukladnosti prijavljene mjere s načelima zajedničkog tržišta, ona donosi odluku o pokretanju postupka u skladu s člankom [108. stavkom 2. UFEU-a] (u daljnjem tekstu: odluka o pokretanju formalnog istražnog postupka).”

- 5 Članak 6. spomenute Uredbe naslovljen „Formalni istražni postupak” u svom stavku 1. određuje:

„Odluka o pokretanju formalnog istražnog postupka sadrži sažeti prikaz svih bitnih činjeničnih i pravnih pitanja, obuhvaća prethodnu ocjenu predložene mjere koju je Komisija obavila kako bi utvrdila predstavlja li ona potporu te navodi moguće sumnje u pogledu njezine sukladnosti s načelima

zajedničkog tržišta. Odlukom se od dotične države članice i drugih zainteresiranih strana zahtijeva da u propisanom roku, koji u uobičajenim okolnostima ne smije biti dulji od mjesec dana, iznesu primjedbe. [...]"

- 6 Članak 7. iste uredbe naslovljen „Odluke Komisije o okončanju formalnog istražnog postupka” određuje:

„1. Ne dovodeći u pitanje članak 8., formalni istražni postupak se okončava odlukom kako je predviđeno stavcima 2. do 5. ovog članka.

2. U slučaju kada Komisija ustanovi da, gdje je to primjereno nakon izmjene od strane dotične države članice, prijavljena mjera ne predstavlja potporu, Komisija takav nalaz bilježi u obliku odluke.

3. U slučaju kada Komisija ustanovi da, gdje je to primjereno nakon izmjene od strane dotične države članice, su sumnje u pogledu sukladnosti prijavljene mjere s načelima zajedničkog tržišta otklonjene, Komisija donosi odluku kojom se utvrđuje da je predmetna potpora u skladu s načelima zajedničkog tržišta [...]

4. Komisija pozitivnoj odluci može priložiti uvjete [...] i obveze [...]

5. U slučaju kada Komisija ustanovi da prijavljena potpora nije u skladu s načelima zajedničkog tržišta, donosi odluku o neprimjeni predmetne potpore [...]

6. Odluke koje se donose u skladu sa stavcima 2., 3., 4. i 5. ovog članka moraju se donijeti čim se otklone sumnje iz članka 4. stavka 4. Komisija čini sve što je u njezinoj moći kako bi odluku usvojila u roku od 18 mjeseci od pokretanja postupka. [...]

[...]"

- 7 Članak 11. Uredbe br. 659/1999 naslovljen „Nalog za obustavu ili privremeni povrat iznosa potpore” predviđa:

„1. Nakon što dotičnoj državi članici pruži priliku za podnošenje svojih primjedbi, Komisija može usvojiti odluku kojom se od države članice zahtijeva suspenzija svake nezakonite potpore sve dok Komisija ne donese odluku o sukladnosti predmetne potpore s načelima zajedničkog tržišta [...]

2. Nakon što dotičnoj državi članici pruži priliku za podnošenje svojih primjedbi, Komisija može usvojiti odluku kojom se od države članice zahtijeva privremeni povrat sredstava potpore sve dok Komisija ne donese odluku o sukladnosti predmetne potpore s načelima zajedničkog tržišta [...]

[...]"

- 8 Članak 12. ove uredbe naslovljen „Nepriдрžavanje odluke o nalogu” određuje:

„Ako država članica ne izvrši nalog za obustavu ili povrat potpore, Komisija, u okviru ispitivanja suštine predmeta na temelju raspoloživih podataka, ima pravo izravno uputiti predmet [Sudu] te zatražiti izjavu da predmetno nepriдрžavanje predstavlja kršenje Ugovora.”

- 9 Na temelju članka 13. spomenute uredbe naslovljenog „Odluke Komisije”:

„1. Ispitivanje mogućih slučajeva nezakonite potpore dovodi do donošenja odluke u skladu s člankom 4. stavcima 2., 3. ili 4. U slučaju donošenja odluke o pokretanju formalnog istražnog postupka, postupak se okončava donošenjem odluke u skladu s člankom 7. [...]

2. U slučajevima moguće nezakonite potpore i ne dovodeći u pitanje članak 11. stavak 2., Komisija nije obvezana rokom utvrđenim u članku 4. stavku 5., i članku 7. stavcima 6. i 7.

[...]"

Glavni postupak i prethodna pitanja

- 10 FFH, operator civilne zračne luke Frankfurt-Hahn, bio je do siječnja 2009. u 65 %-tnom vlasništvu Fraport AG-a, 17,5 %-tnom vlasništvu savezne zemlje Porajnje-Falačka i 17,5 %-tnom vlasništvu savezne pokrajine Hessen. Fraport AG je dioničko društvo čije dionice kotiraju na burzi i koje je u većinskom vlasništvu Savezne Republike Njemačke, savezne pokrajine Hessen i grada Frankfurta na Majni.
- 11 FFH je od početka obavljanja svoje djelatnosti ostvarivao godišnje gubitke u iznosu od nekoliko milijuna eura. Na dan 31. prosinca 2011. ti su gubici iznosili otprilike 197 milijuna eura. Do 2009. pokrivaio ih je Fraport AG na temelju sporazuma o prijenosu rezultata. Međutim, Fraport AG je 1. siječnja 2009. prodao svoje udjele saveznoj pokrajini Porajnje-Falačkoj po simboličnoj cijeni od jednog eura. Ovaj prijenos bio je motiviran nemogućnošću uvođenja poreza na putnike kojim bi se smanjili gubici koje je ostvarila zračna luka Frankfurt-Hahn zato što je Ryanair imao namjeru, da se takav porez bio uveo, napustiti zračnu luku.
- 12 Ryanair je niskobudžetna zrakoplovna kompanija koja ostvaruje više od 95 % putničkog prometa zračne luke Frankfurt-Hahn. Prema popisu pristojbi ove zračne luke iz 2001., zrakoplovne kompanije koje su se njome koristile morale su platiti pristojbe u iznosu od 4,35 eura po izlaznom putniku. Međutim, Ryanairu nije naplaćena nikakva pristojba za uzlijetanje, prilaženje, slijetanje ili korištenje infrastrukture zračne luke zato što je koristio isključivo zrakoplove koji su mu, sukladno spomenutom popisu, davali pravo na izuzeće, odnosno zrakoplove čija je masa prilikom uzlijetanja bila između 5,7 i 90 tona.
- 13 Popis pristojbi zračne luke Frankfurt-Hahn iz 2006. temelji se na ljestvici uspostavljenj ovisno o broju putnika koje neka zrakoplovna kompanija godišnje preveze polazeći iz te zračne luke, pri čemu je raspon između 5,35 eura za manje od 100.000 putnika godišnje i 2,24 eura za više od 3 milijuna putnika. Ovaj popis propisuje, osim toga, izuzeće od pristojbi za slijetanje i uzlijetanje, kao i od pristojbi koje se odnose na pružanje usluga zračne plovidbe i zemaljske usluge, pod uvjetom da trajanje zemaljskih usluga ne traje dulje od 30 minuta. Spomenuti popis predviđa također dodjeljivanje „potpore za komercijalizaciju” za otvaranje novih zračnih linija. Iznos ove potpore određuje se s obzirom na ukupnu količinu putnika koje preveze dotična zrakoplovna kompanija. Ryanair je koristio spomenutu potporu.
- 14 Budući da je poslovna praksa koju je provodio FFH predstavljala državnu potporu o kojoj Komisija nije bila obaviještena i koja je stoga bila dodijeljena suprotno članku 108. stavku 3. UFEU-a, Lufthansa je 26. studenoga 2006. uputila Landgericht Bad Kreuznach zahtjev da se naloži povrat iznosa uplaćenih Ryanairu na temelju „potpore za komercijalizaciju” tijekom 2002. i 2005. te iznosa koji odgovaraju smanjenjima aerodromskih pristojbi od kojih je Ryanair imao koristi u 2003. zbog primjene popisa iz 2001., kao i ukidanje svake potpore u korist Ryanaira.
- 15 Nakon što je njen zahtjev odbijen, Lufthansa je podnijela žalbu Oberlandesgericht Koblenz. Budući da nije uspjela u svom žalbenom zahtjevu, uputila je Bundesgerichtshof zahtjev za reviziju. Bundesgerichtshof je presudom od 10. veljače 2011. ukinuo presudu Oberlandesgericht Koblenz i vratio mu predmet kako bi utvrdio je li bio povrijeđen članak 108. stavak 3. UFEU-a.

- 16 Odlukom od 17. lipnja 2008. Komisija je, što se tiče eventualnih državnih potpora koje je Savezna Republika Njemačka dodijelila FFH-u i Ryanairu, otvorila formalni istražni postupak u smislu članka 108. stavka 2. UFEU-a (SL 2009, C 12, str. 6.). Među mjerama predviđenim ovom odlukom su smanjenje aerodromskih pristojbi kao i odredbe iz područja potpore za komercijalizaciju u korist Ryanaira. U spomenutoj odluci Komisija je zauzela preliminarno stajalište prema kojem je svaka pojedina mjera u pitanju bila selektivna i predstavljala državnu potporu u smislu članka 107. stavka 1. UFEU-a, osim ako nije zadovoljavala načelo privatnog ulagača. Što se tiče ovog načela, Komisija je, na temelju informacija kojima je raspolagala u trenutku donošenja odluke od 17. lipnja 2008., navela da aerodromske pristojbe koje je Ryanair platio nisu dovoljne za pokrivanje troškova koje je imao FFH.
- 17 Oberlandesgericht Koblenz je stoga uputio Komisiji zahtjev za mišljenje na temelju točke 3.2 Obavijesti Komisije o pravilima iz područja državnih potpora koja primjenjuju nacionalna zakonodavstva (SL 2009, C 85, str. 1.). U svom mišljenju Komisija je navela da Oberlandesgericht Koblenz ne mora sam ocjenjivati mogu li se predmetne mjere kvalificirati kao državna potpora ili ne, s obzirom na to da se može pozvati na njenu odluku od 17. lipnja 2008. kako bi zaključio o svim posljedicama koje proizlaze iz povrede članka 108. stavka 3. UFEU-a. Što se tiče merituma, Komisija je precizirala da su predmetne mjere istodobno i pripisive državi i selektivne.
- 18 Smatrajući, međutim, da je njegova dužnost odrediti jesu li predmetne mjere državna potpora i, posebice, sumnjajući u selektivnost ovih mjera, Oberlandesgericht Koblenz je odlučio obustaviti postupak i postaviti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1) Ima li neosporavana odluka Komisije o pokretanju formalnog istražnog postupka, predviđenog u članku 108. stavku 3. drugoj rečenici UFEU-a, za posljedicu da je nacionalni sud, kojemu je upućen zahtjev za povrat izvršenih isplata i za ukidanje svih isplata, vezan mišljenjem koje je Komisija izrazila u svojoj odluci o pokretanju postupka s obzirom na pitanje može li se sporna mjera okvalificirati kao potpora?

2) U slučaju da je odgovor na prvo pitanje negativan:

Kada javno poduzeće, kako je opisano u članku 2. točki (b) i (i) Direktive Komisije 2006/111/EZ od 16. studenoga 2006. o transparentnosti financijskih odnosa između država članica i javnih poduzeća, kao i o financijskoj transparentnosti unutar određenih poduzeća (SL L 318, str. 17. [...]) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 2., str. 163.), koristi zračnu luku, mogu li se mjere koje ovo poduzeće usvoji okvalificirati, u pogledu propisa o državnim potporama, kao selektivne mjere u smislu članka 107. stavka 1. UFEU-a na temelju same činjenice da od njih imaju koristi samo poduzeća zračnih prijevoznika koja koriste zračnu luku?

3) U slučaju negativnog odgovora na drugo pitanje:

- a) Mora li se kriterij selektivnosti smatrati neispunjenim ako javno poduzeće operator zračne luke prizna, na transparentan način, iste uvjete za sve zrakoplovne kompanije koje odluče koristiti zračnu luku?
- b) Vrijedi li on također i onda kad se operator zračne luke odlučio za određeni komercijalni model (u stvarnosti: suradnja s niskobudžetnim zrakoplovnim kompanijama) i kada uvjeti korištenja prilagođeni ovoj klijenteli ne privlače na isti način sve zrakoplovne kompanije?
- c) Mora li se neka mjera u svakom slučaju smatrati selektivnom kada zrakoplovna kompanija tijekom većeg broja godina ostvaruje bitan dio putničkog prometa zračne luke?”

O prethodnim pitanjima

Dopuštenost

- 19 Lufthansa osporava dopuštenost zahtjeva za prethodnu odluku na temelju toga što odluka kojom se upućuje prethodno pitanje nije dovoljno obrazložena i što ne objašnjava detaljno činjenični okvir spora u glavnom postupku.
- 20 U tom pogledu valja podsjetiti, kao što i proizlazi iz ustaljene sudske prakse, da potreba za tumačenjem prava Unije koje je korisno nacionalnom sudu zahtijeva da on odredi činjenični i zakonodavni okvir unutar kojeg se nalaze pitanja koja postavlja ili da barem objasni činjenične tvrdnje na kojima se temelje ova pitanja (vidjeti presude od 31. siječnja 2008., *Centro Europa 7*, C-380/05, Zb., str. I-349., točka 57. i navedena sudska praksa, kao i od 11. ožujka 2010., *Attanasio Group*, C-384/08, Zb., str. I-2055., točku 32.). Ovi zahtjevi osobito vrijede u području tržišnog natjecanja koje je obilježeno kompleksnim činjeničnim i pravnim situacijama (vidjeti u tom smislu osobito presude od 26. siječnja 1993., *Telemarsicabruzzo i dr.*, C-320/90 do C-322/90, Zb., str. I-393., točku 7., kao i gore navedenu *Attanasio Group*, točku 32. i navedenu sudsku praksu).
- 21 Prema praksi Suda, također je važno da nacionalni sudac točno navede razloge koji su ga doveli do toga da si postavi pitanje o tumačenju prava Unije i da ocijeni nužnim postaviti prethodna pitanja Sudu (vidjeti u tom smislu osobito presudu od 6. prosinca 2005., *ABNA i dr.*, C-453/03, C-11/04, C-12/04 i C-194/04, Zb., str. I-10423., točku 46. i navedenu sudsku praksu, kao i rješenje od 20. siječnja 2011., *Chihabi i dr.*, C-432/10, točku 22.).
- 22 U predmetnom slučaju, nužno je utvrditi da odluka kojom je sud uputio prethodno pitanje sadrži činjenične i pravne elemente koji omogućuju, kako Sudu da pruži korisne odgovore sudu koji je uputio zahtjev, tako i vladama država članica i drugim zainteresiranim osobama, da izlože svoja očitovanja sukladno članku 23. Statuta Suda Europske unije. Osim toga, razlozi koji su naveli sud koji je uputio zahtjev da postavi prethodna pitanja Sudu jasno su navedeni u odluci kojom je sud uputio zahtjev.
- 23 Prema tome, zahtjev za prethodnu odluku je dopušten.

O prvom pitanju

- 24 Svojim prvim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita je li, nakon što je na temelju primjene članka 108. stavka 3. UFEU-a Komisija pokrenula formalni istražni postupak predviđen u stavku 2. spomenutog članka u vezi s neprijavljenom državnom mjerom koja se primjenjuje, nacionalni sud kojemu je upućen zahtjev kojim se traži ukidanje primjene ove mjere i povrat već isplaćenih iznosa, obvezan izvesti zaključak o eventualnoj povredi obveze obustave primjene te mjere.
- 25 Članak 108. stavak 3. UFEU-a uređuje preventivni nadzor planova o novim potporama (presude od 11. prosinca 1973., *Lorenz*, 120/73, Zb., str. 1471., točka 2., kao i od 12. veljače 2008., *CELF i ministre de la Culture et de la Communication*, u daljnjem tekstu: presuda *CELF I*, C-199/06, Zb., str. I-469., točka 37.).
- 26 Na taj način organizirana prevencija ima za cilj osigurati primjenu samo onih mjera koje su spojive s unutarnjim tržištem. Kako bi se ostvario ovaj cilj, odgađa se provedba plana o potpori sve dok Komisija svojom konačnom odlukom ne otkloni sumnju o njegovoj spojivosti s unutarnjim tržištem (gore navedena presuda *CELF I*, točka 48.).

- 27 Provođenje ovog sustava nadzora pripada s jedne strane Komisiji, a s druge strane nacionalnim sudovima, pri čemu su njihove uloge komplementarne, ali različite (vidjeti u tom smislu presude od 11. srpnja 1996., SFEI i dr., C-39/94, Zb., str. I-3547, točku 41.; od 21. listopada 2003., van Calster i dr., C-261/01 i C-262/01, Zb., str. I-12249., točku 74., kao i od 5. listopada 2006., Transalpine Ölleitung in Österreich, C-368/04, Zb., str. I-9957., točke 36. i 37.).
- 28 Dok ocjena spojivosti mjera potpora s unutarnjim tržištem pripada u isključivu nadležnost Komisije koja djeluje pod nadzorom sudova Unije, nacionalni sudovi do konačne odluke Komisije paze na zaštitu prava pojedinaca u slučaju eventualnog kršenja zabrane predviđene u članku 108. stavku 3. UFEU-a od strane državnih vlasti (vidjeti, u tom smislu, gore navedene presude van Calster i dr., točku 75., kao i Transalpine Ölleitung in Österreich, točku 38.).
- 29 Intervencija nacionalnih sudova posljedica je izravnog učinka koji je priznat zabrani izvršavanja planova potpore propisanog u članku 108. stavku 3. posljednjoj rečenici UFEU-a. U tom pogledu, Sud je točno naveo da se neposredno primjenjiva zabrana primjene predviđena u ovoj odredbi odnosi na svaku potporu koja bi se primijenila, a koja nije prijavljena (gore navedena presuda Lorenz, točka 8.; od 21. studenoga 1991., Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires i Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon, u daljnjem tekstu: presuda FNCE, C-354/90, Zb., str. I-5505., točka 11., kao i gore navedena SFEI e.a., točka 39.).
- 30 Nacionalni sudovi moraju jamčiti pojedincima da će se, sukladno njihovom nacionalnom pravu, donijeti cjelovit zaključak o povredi posljednje rečenice članka 108. stavka 3. UFEU-a što se tiče, kako valjanosti provedbenih akata, tako i povrata financijskih potpora dodijeljenih uz kršenje ove odredbe ili eventualnih privremenih mjera (gore navedene presude FNCE, točka 12., kao i SFEI i dr., točka 40.).
- 31 Cilj zadaće nacionalnih sudova jest, posljedično, donijeti prikladne mjere za ispravljanje nezakonitosti primjene potpora, kako korisnik ne bi mogao slobodno raspolagati ovima za vrijeme preostalo do odluke Komisije (presuda od 11. ožujka 2010., CELF i ministre de la Culture et de la Communication, C-1/09, Zb., str. I-2099., točka 30.)
- 32 Pokretanje formalnog istražnog postupka od strane Komisije, predviđenog u članku 108. stavku 2. UFEU-a, ne oslobađa stoga nacionalne sudove od njihove obveze da štite prava pojedinaca suočenih s eventualnim kršenjem članka 108. stavka 3. UFEU-a (gore navedena presuda SFEI i dr., točka 44.).
- 33 Ipak, doseg ove obveze može se razlikovati s obzirom na pitanje je li Komisija ili nije pokrenula formalni istražni postupak u vezi s mjerom koja je predmet spora pred nacionalnim sudom.
- 34 U slučaju da Komisija još nije pokrenula formalni istražni postupak i stoga se još nije izjasnila o pitanju mogu li mjere koje se ispituju predstavljati državne potpore, nacionalni sudovi mogu, nakon što im se uputi zahtjev za donošenje zaključka o eventualnoj povredi posljednje rečenice članka 108. stavka 3. UFEU-a, tumačiti i primjenjivati pojam potpore s ciljem utvrđivanja je li o ovim potonjima trebalo obavijestiti Komisiju (vidjeti, u tom smislu, gore navedenu presudu SFEI i dr., točke 49. i 53. kao i točku 1. izreke). Ti sudovi moraju osobito provjeriti predstavlja li predmetna mjera prednost i je li selektivna, to jest stavlja li određene poduzetnika ili proizvodnje određene robe u povoljniji položaj u smislu članka 107. stavka 1. UFEU-a (gore navedena presuda Transalpine Ölleitung in Österreich, točka 39.).
- 35 U biti, obveza obavještanja i zabrana primjene predviđena u članku 108. stavku 3. UFEU-a odnosi se na planove koji bi mogli biti okvalificirani kao državne potpore u smislu članka 107. stavka 1. UFEU-a. Prema tome, prije donošenja zaključka o eventualnoj povredi posljednje rečenice članka 108. stavka 3. UFEU-a nacionalni sudovi moraju prethodno odlučiti o pitanju predstavljaju li predmetne mjere državne potpore ili ne.

- 36 U slučaju da je Komisija već pokrenula formalni istražni postupak predviđen u članku 108. stavku 2. UFEU-a, valja ispitati koje mjere nacionalni sudovi moraju poduzeti.
- 37 Iako je istina da su ocjene dane prilikom donošenja odluke o pokretanju formalnog istražnog postupka privremenog karaktera, ova okolnost ne znači da odluka nema pravnog učinka.
- 38 Važno je istaknuti u tom pogledu da, u slučaju kada bi nacionalni sudovi procijenili da neka mjera ne predstavlja potporu u smislu članka 107. stavka 1. UFEU-a pa prema tome ne bi obustavili njenu primjenu, a Komisija bi u svojoj odluci o pokretanju formalnog istražnog postupka utvrdila da bi ova mjera mogla imati elemente potpore, koristan učinak članka 108. stavka 3. UFEU-a bio bi spriječen.
- 39 Naime, s jedne strane, ako bi prethodna ocjena o tome predstavlja li mjera u pitanju potporu, dana u okviru odluke o pokretanju formalnog istražnog postupka, naknadno bila potvrđena i konačnom odlukom Komisije, nacionalni sudovi bi povrijedili svoju obvezu, koju im nameće članak 108. stavak 3. UFEU-a i članak 3. Uredbe br. 659/1999, da obustave primjenu svih planova potpore do usvajanja odluke Komisije o spojivosti tog plana s unutarnjim tržištem.
- 40 S druge strane, čak i kad bi Komisija u svojoj konačnoj odluci morala donijeti zaključak o nepostojanju elemenata potpore, cilj prevencije koja podupire sustav nadzora državnih potpora koji uspostavlja Ugovor FEU i koji se spominje u točkama 25. i 26. ove presude ide za tim da se, nakon što je u odluci o pokretanju formalnog istražnog postupka izražena sumnja u pogledu toga predstavlja li ova mjera potporu i je li spojiva s unutarnjim tržištem, njena primjena odgodi dok se ova sumnja ne otkloni konačnom odlukom Komisije.
- 41 Također je važno istaknuti da primjena pravila Unije u području državnih potpora počiva na obvezi lojalne suradnje između nacionalnih sudova s jedne strane i Komisije i sudova Unije s druge strane, u okviru koje svatko djeluje sukladno ulozi koja mu je Ugovorom dodijeljena. U okviru ove suradnje nacionalni sudovi moraju poduzeti sve opće i posebne mjere koje jamče ispunjavanje obveza koje proizlaze iz prava Unije i suzdržati se od onih koje bi mogle dovesti u opasnost ostvarenje ciljeva Ugovora, kao što i proizlazi iz članka 4. stavka 3. UFEU-a. Tako se nacionalni sudovi osobito moraju suzdržati od donošenja odluka koje su u suprotnosti s odlukom Komisije, čak i ako je ona privremenog karaktera.
- 42 Posljedično, nakon što Komisija pokrene formalni istražni postupak u vezi s mjerom čija je primjena u tijeku, nacionalni sudovi su obvezni poduzeti sve potrebne mjere kako bi se donio zaključak o eventualnoj povredi obveze obustave primjene spomenute mjere.
- 43 U tu svrhu nacionalni sudovi mogu odlučiti obustaviti primjenu predmetne mjere i naložiti povrat već isplaćenih iznosa. Također mogu odlučiti odrediti privremene mjere kako bi, s jedne strane, sačuvali interese stranaka u pitanju i, s druge strane, koristan učinak odluke Komisije da pokrene formalni istražni postupak.
- 44 Kada nacionalni sudovi imaju sumnji u vezi s tim predstavlja li predmetna mjera državnu potporu u smislu članka 107. stavka 1. UFEU-a ili u vezi s valjanošću ili tumačenjem odluke o pokretanju formalnog istražnog postupka, oni mogu s jedne strane zahtijevati od Komisije pojašnjenja, a s druge strane mogu ili moraju, sukladno drugom i trećem stavku članka 267. UFEU-a, tako kako ga tumači Sud, postaviti Sudu prethodno pitanje (vidjeti, u tom pogledu, što se tiče upućivanja zahtjeva za prethodnu odluku koja se tiče ocjenjivanja valjanosti državnih potpora, presudu od 10. siječnja 2006., *Cassa di Risparmio di Firenze i dr.*, C-222/04, Zb., str. I-289., točke 72. do 74.).

- 45 Uzimajući u obzir sva prethodno navedena razmatranja, na prvo pitanje valja odgovoriti:
- kada Komisija, na temelju članka 108. stavka 3. UFEU-a, pokrene formalni istražni postupak predviđen u drugom stavku spomenutog članka u pogledu neke mjere čija je primjena u tijeku, a koja nije prijavljena, nacionalni sud kojemu je upućen zahtjev za ukidanje primjene ove mjere i za povrat već isplaćenih iznosa, obavezan je poduzeti sve potrebne mjere kako bi se izveo zaključak o eventualnoj povredi obveze obustave primjene spomenute mjere.
  - U tu svrhu nacionalni sud može odlučiti obustaviti primjenu predmetne mjere i naložiti povrat već isplaćenih iznosa. Također može odlučiti odrediti privremene mjere kako bi se sačuvali, s jedne strane, interesi stranaka u pitanju i, s druge strane, koristan učinak odluke Komisije da pokrene formalni istražni postupak.
  - Kada nacionalni sud ima sumnji u vezi s tim predstavlja li predmetna mjera državnu potporu u smislu članka 107. stavka 1. UFEU-a ili u vezi s valjanošću ili tumačenjem odluke o pokretanju formalnog istražnog postupka, on može s jedne strane zahtijevati od Komisije pojašnjenja, a s druge strane može ili mora, sukladno drugom i trećem stavku članka 267. UFEU-a, postaviti Sudu prethodno pitanje.

O drugom i trećem pitanju

- 46 Uzimajući u obzir odgovor na prvo pitanje, nema mjesta odlučivanju o drugom i trećem pitanju.

Troškovi

- 47 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (drugo vijeće) odlučuje:

Kada Europska komisija, na temelju primjene članka 108. stavka 3. UFEU-a, pokrene formalni istražni postupak predviđen u drugom stavku spomenutog članka u pogledu neke mjere čija je primjena u tijeku, a koja nije prijavljena, nacionalni sud kojemu je upućen zahtjev za ukidanje primjene ove mjere i za povrat već isplaćenih iznosa obavezan je poduzeti sve potrebne mjere kako bi se izveo zaključak o eventualnoj povredi obveze obustave primjene spomenute mjere.

U tu svrhu nacionalni sud može odlučiti obustaviti primjenu predmetne mjere i naložiti povrat već isplaćenih iznosa. Također može odlučiti odrediti privremene mjere kako bi se sačuvali, s jedne strane, interesi stranaka u pitanju i, s druge strane, koristan učinak odluke Europske komisije da pokrene formalni istražni postupak.

Kada nacionalni sud ima sumnji u vezi s tim predstavlja li predmetna mjera državnu potporu u smislu članka 107. stavka 1. UFEU-a ili u vezi s valjanošću ili tumačenjem odluke o pokretanju formalnog istražnog postupka, on može s jedne strane zahtijevati od Europske komisije pojašnjenja, a s druge strane može ili mora, sukladno drugom i trećem stavku članka 267. UFEU-a, postaviti Sudu Europske unije prethodno pitanje.

Potpisi